

اتحار و اجتماعیات

— ۳ —

اولجہ دہ سو بلہ دیکمز کبی انسانلرا اجتماعی بر زمہ رہ ، معشری بر ایده آلہ کافی درجہ دہ قوتلہ مربوط بولندقلری زماندرکہ اتحارہ میل ایدرلر . فقط فردلرک بر زمہ رہ پک فضلہ مربوط بولندقلری ، معشر طرفندن سانکہ بلع اولندقلری تقدیرلر دہ دخی ، شخصیتلرینک کل ایچندہ غائب اولماسنک اولنلری اتحارہ سوق ایندیکی واقعدر . بو ، ابتدائی جمعیتلر دہ بعضی زمانلر دہ عسکر آراسندہ کورولن آخر ایچون اتحار « Le suicide altruiste » اتحاردر .

ابتدائی جنلرک بر جوغندہ انسانلر ، اختیارلقدن ٹولکی عیب عدا ایدرلر دہ . بو عادتلرک اُسکی دایمارقہ . لیلر دہ ، غوتلر دہ ، ویسیفوتلر دہ ، اسکی ترا کیالیلر دہ ، الخ . موجود اولدیغنی ، اسکی مورخلرک آثارندہ کورویورز . قومیات عالملری بونلرک فیجی ، یکی هه بریدا آدلرندہ وسائر بعضی برلر دہ دہ موجود اولدیغنی قید ایدیور . اکثریا قادیلرک ، قوجه لر ی ٹولہ کدن سوکرا یاشاماماسی واونلرک مزاری باشندہ کندیلرینی ٹولرور . مہلری عادتدر . اسیرلر ، بندہ لر « Les serviteurs » عمیلر « Les clients » دہ بعضاً بونی تقلید ایدر ورٹیسلری ، یاخود افندیلری ٹولنجہ ، اتحار ایدرلر . بو تقدیر دہ دخی اتحارلر - اساسا معترضلر مک دہ قبول ایندیکی کبی - آنجق اجتماعی سبیلرلہ ایضاح اولنہ بیلیر .

بو تقدیر دہ اتحار ، حقیق بر وظیفہ اجتماعی دہ . طول قادین قوجه سنک ، اسیرلر افندیلرینک مزاری اوزرندہ اتحار ایتمزلرسہ ، پک آغیر اجتماعی جزالہ دوچار اولورلر . افرادی بو عادتلرہ اجبار ایدن ، صورت عمومی دہ دخی اعتقادلرہ مستند جمعیتک ، زمہ رہنک ایده آلیدر . لاتین مورخلرک روایتہ کورہ اسکی جرمنلر اکثریا اہمیتسز سبیلر ایچون ، مثلا غرور سائقہ سی ، مردلک ابرازی مقصدی ایلہ ویا ٹولومدن قورقماقلرینی اثبات ایچون کندیلرینی ٹولرور . ورلر دہ . شہہ سزگہ اونلر بویلہ بر حرکتہ اکثریا مجبور دکلر دہ و اتحار ایتمہ نجہ قانونی هیچ بر جزایہ اوغرامازلر دہ ؛ فقط افکار عمومی دہ دایما اونلرک اتحارینہ مساعددی . افکار عمومی نیک پیچدیکی جزا ، هیچ بر قانوندہ تصریح ایدلہ مش اولقلہ برابرینہ شائی بر جزادر .

فقط آخر ایچون اتحارک اک معنیدار مثالرینہ ، عسکر آراسندہ تصادف اولنور . حرب عمومی دن سوکرا کی سنہ لہرہ عائد احصائیات جدوللری شیمدی بندہ یوقدر ؛ فقط حرب دن اول ، غربک بوتون بویوک مملکتلرندہ ، فرانسه ، انگلترہ ،

آلمانیا دہ عسکر آراسندہ اتحار ، سویوللر آراسندہ کندن نسبتاً فضلہ ایدی . صیراسی گلشکن قید ایده لم کہ بودہ ، اتحارلر حد اجتماعیسنک عضوی وروحی عامللرلہ ایضاح اولنہ میہ جفتہ بر دلیدر ؛ زیرا ہر مملکتک اوردوسی ، کرک بدن ، کرک ذہن اعتباریلہ اک سالم اولان فردلری احتوا ایدر . بو حادثہ ناصیل ایضاح اولنہ بیلیر ؟

بوکا سبب اولہرق اکثریا ، خدمت عسکر بہ دن استکراہی کوستر برلر . اصل مسلکی عسکرک اولمانلرک اوردویہ اتسانی معتاد فعالیتلرندہ بر انقطاعہ سببیت ویردیکی بونک ، ضعیف فردلر دہ فتور ومہ لائقولی تولید و اونلری اتحارہ سوق ایندیکی سویلہ نیور . بوسبب دوغرو اولسہ یدی سویول حیاتلرندن داہا یکی آیرلش کنج عسکرلر آراسندہ ، قیشلہ دہ بر قاج آی کہ چیرمشر آراسندہ کندن فضلہ اتحار حادثہ سی اولماسی ایجاب ایدردی . حال بوکہ بونک عکسی اولیور ویکی سلاح آلتہ آلتان افراد ، اسکیلر دن داہا آز اتحار ایدیور . دیگر جہندن خدمت مجبور بہ دعوت اولنلرک ، کولکلیلر دن ، مسلکاری اعتباریلہ عسکر اولان بومسلکی کندی آرزولری ایلہ اختیار ایتمش ضابطلر دن ، کوچوک ضابطلر دن داہا آز اتحار ایتمہ سی لازم کلیددی . حادثات ، بوفرضیہ دہ تکذیب ایتمک دہ در . مسلکاری اعتباریلہ عسکر اولان ضابطلر و کوچوک ضابطلر ، کولکلیلر آراسندہ اتحار حادثہ لری ، علی العادہ عسکرلر آراسندہ کندن فضلہ در . بو وقایعک سبیلرینی دہ عسکر جمعیتک ماہیت اجتماعی سندہ آرامالیدر .

اوردودہ - ذاتاً بو خدمت مجبور بہ سایہ سندہ اوردونک دہ موقراسی بہ ایندیکی اییلکلر دن بریدر - فردی فرقلر غائب اولقہ میل ایدر . ہر فردک شخصیتی سیلینر . ہر کس بردورلو کیننر ، ہر کس بر نومرو ویا بررتبہ دن عبارت قالیر . عسکر جمعیتی داخلندہ کی مناسبات ، فطمی بر صورتندہ تعیین اولنمشدر . قیمت شخصہ سی نہ اولورسہ اولسون ملازم بوزباشی بہ ، بوزباشی بیکباشی بہ ، بیکباشی میر آلاہ ، الخ . اطاعتلہ مکفدر . حائر اہمیت اولان شی ، سلسلہ مراتبہ اشغال ایدیلن موقعدر . بر زمان کلوب بعضی افراد ، فردیتلرینک نظر اعتبارہ آلتاماسنہ ، شخصیتلرینک عادتا انحلال ایتمہ سنہ عصیان ایده بیلیر . ایستہ انسانی فضلہ صیقان بر مہ قانیزما قارشیسندہ کی بو عصیان ، اونلری اتحارہ سوق ایده بیلیر .

احصائیات جدوللرندن چیقان معنادہ ، بوفرضیہ بی تأیید ایتمک دہ در . بر انسان عسکرک ماکنہ سنک دیشلرینہ نہ قادر قاپیلرسہ ، اتحار نقطہ نظرندن اوقادار تہلکہ بہ معروضدر . بو ، کولکلی افرادک ، مسلکاری عسکرک اولانلرک اتحارہ دیگرلرندن فضلہ متایل اولماسنی ایضاح ایدر . اونلر ، عسکرک مہ قانیزماسی طرفندن تمامیلہ بلع اولنمشدر . اونلرہ شائی شخصیتلری ، ہر دور لو قیمتدن محروم براقیلمش کبی کورونور . ایستہ بونک ایچوندرکہ ضابطلرلہ کوچوک ضابطلر ، نفرلر دن فضلہ اتحار ایدر . اصل مسلکاری عسکرک اولان کوچوک ضابطلر ، ضابطلر دن فضلہ اتحار ایدر ؛ چونکہ ضابطلر ، بالخاصہ سلسلہ

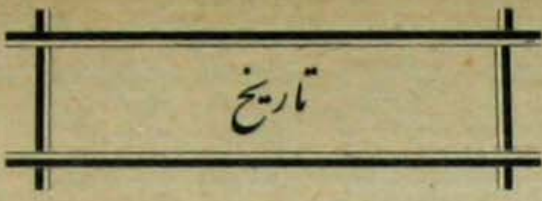
مراتبہ ایلرلہ دیکہ ، ادارہ وظائفتی ایفا ایدر ، بر درجہ بہ قادر حق تشبہ مالکدر و بوسورتلہ ، شخصیتلرینی اظہارہ امکان بولورلر .

استطراداً قید ایده لم کہ بو تحریات ، عملیات ساحہ سی ایچون پک فائدہ لی فکرلر ویرہ بیلیر . اونلر ، ضابطلرک ، افرادہ پک یاقین بولنماسی ایجاب ایندیکی کویستہ رپور ، ضابطلر ، امرلری آلتندہ بولنان افرادی برر برر طانیغہ ، ہر برینک قیمتی تقدیر ایتمک ، ذوقلرینی آکلامغہ ، ہر برندن نہ کبی خدمتلر بکلنہ بیلہ جکنی اوکرتمکہ غیرت ایتمہ لیدر . بوسورتلہ عسکر ، ہیئت عمومیہ ایچندہ غائب بر نومرو واولمق حسندن انسانی تذلیل ایدن ، کوچندیرن بوحسندن قور تولور . عسکرلر آراسندہ کی اتحارلرک اوکنہ کچک ایچون یکانہ چارہ بودر . ذاتاً شوراسنی اعتراف ایتمہ لی کہ بوتون اردولر دہ ضابطلر ، امرلری آلتندہ بولنان افرادیلہ کوندن کونہ فضلہ مشغول اولیور و ہر برینک شخصی مزیتلرندن استفادہ بہ چالیشیور . اساساً عسکر - لکدہ کوندن کونہ تراید ایدن اختصاص حقیقی « La spécialisation » ہر فردیتدن داہا فضلہ استفادہ ایدلہ سنہ امکان بخش ایدیور . مثلاً مترالوزجی سلاحنی سومکہ ، اونلر ایچہ آکلامق ایچون پیالیشمغہ باشلیور و عسکرلرک صورت عمومی دہ رفقہ چالیشدینی شخصیتدن بر قسمنی ، بو اختصاص مشغولیتی سایہ سندہ تکرار ایده ایدیور . ایستہ بونک ایچوندرکہ اردولرک اکثریسندہ اتحار حادثہ لری آزالقندہ در . ضابطلر وظیفہ لرینی ایچہ ادراک ایدرلرسہ عسکرلر آراسندہ اتحار حادثہ لری ، سویوللر آراسندہ کندن داہا آز اولہ جقدر ؛ زیرا او زمان اوردو فرد اوزرندہ آزیجی بر تأثیر اجر ایتمہ جک ، بالعکس اوکا یاردیم ایده جک ، اونک ایچون ، طولیادینی بوتون افرادہ مظاهر ت کوسترن زمہ رہ اجتماعی اولہ جقدر .

دورقہام ، اجتماعیات نقطہ نظرندن ، ہم خودکام اتحار دن (suicide egoïste) ہم دہ آخر ایچون اتحار دن باشقہ اوچنجی بر اتحار تپی دہا آیری بیور . بو ، ہر دورلو اجتماعی بحر انلرک ، انتظامسز لنگ سببیت ویردیکی اتحاردر . دورقہام بوکا آتومیک اتحار دیمہ سنی تکلیف ایدیور . (Suicide anomique . A = ادات نفی ، Nomos = قاعدہ .)

اقتصادی بحر انلر دایما اتحار صالغینلرینہ سببیت ویرمشدر . ۱۸۸۲ سنہ سندہ پاریس بورسہ سندہ مالی بویوک بر بحر ان اولمشدی . پارسدہ اتحار حادثہ . لرینک عددی بردن برہ یوزدہ یدی تراید ایندی . بو تراید ، بالخاصہ بورسہ بحر اننی تعقیب ایدن اوچ آی طرفندہ محسوس ایدی . ویانہ دہ ۱۸۷۳ سنہ سندہ پک وخیم بر بحر ان مالی اولدی . بو بحر ان انسانندہ اتحار حادثہ لری فوق العادہ تراید ایندی .

ذاتاً آشاغیدہ دہ سویولہ جکم کبی ، بو تراید دہ فنا بحر انلر زمانندہ اولدینی کبی خیرلی بحر انلر زمانندہ دہ اولور . اورتہ حالی ایکن بردن برہ بویوک ثروت صاحبی اولان آدم دہ ، زنکیئلکی بردن برہ فقرہ دوچار اولان آدم قادر اتحار تہلکہ سنہ معروضدر . فی الحقیقہ اودہ بردن برہ ، کندیسنہ بوسوتون یابانجی اولان ، عاداتی بیلہ دیکی

ملی تاریخ تحقیقاتی

دیوشیرمه لر، عجبی اوغوللر

— ۱ —

عثمانی تورکلرده دیوشیرمه اصولی برنجی مراد زماننده باشلامشدر . بومشله حقنده ، (تواریخ آل عثمان) نامی آلتنده اولق اوزره کرک فاتح و کرک ایکنجی بایزید زماننده یازیلش اولان مؤلفی مجهول ومعلوم بوتون اثرلرین فکریده در . مثلاً (اوروج بک تاریخی) نده شو جملهلر واردر : « واردلر اوغلان دیوشردلر کتوروب اناطولیده ترک قومنه اولشدردلر جفت سوردردلر وخذ مثلندلر وهم ترکیه اوکرندلر اوج بیل درت بیل اولدقدنصرکه کتورب قیوده یکی چری آتدلی آق بورک کیدردلر اصلده یکی چری بک بنیادی بودر اول وقتدن برو آدن یکی چری قودلر . فقط عین زماندهده « هر آقندن کلن اسپردن بکرمی بش آقچه وبش اسپردن برسن اله بوتریب اوزرنه اولدلر » (۱)

شیمدی به قادر (تاریخ آل عثمان) یازان بوتون تورک مؤرخلری ایله آوروپاده تورکیه به دایر الکی زمانلرده واک یکی زمانلرده تاریخ یازان خالغوندیلس ، بر طراندون ، ریفو ، باربارو ، یورغا ، حتی آلمانیانک الکی بویوک مؤرخنی رانکه ، هپ کندی تدقیقلری نتیجه سنده بونی قبول ایشلردر . بوکون آوروپاده بوفکری یالکز آلمان پروفیسورلردن فریدریخ کیزه ، اوده قبول ایمیور دکل ، کندنجه تأویل ایدیور ، و دیوشیرمه اصولنک « برنجی مراد شیطانی بر اثر ایجاد اولیوب ، بلکه ، اوزون ومسلل بر تکامل نتیجه سیدر » دیهرک ایکنجی مراد زماننده اولماسنه احتمال وریبور .

کوبرلی زاده محمد فواد بک (تورکیات مجموعی) نده ، پروفیسور کیزه نک بومشله به دایر یازدینی مقاله نک ترجمه سنی نشر ایشدر (۱) . مقاله ده دیوشیرمه مسئله سنه دایر عیناً شوسطرلر موجوددر : « بو تشکیلاتنک برنجی مراد دورنده اولماسنده هیچ بر معنا یوقدر . چونکه اوزمان ، اجرا ایدیلن بر جوق سفرلر طولایسیله اسرا مبدولاً موجوددی . دهوشیرمه تشکیلاتندن بحث ایدن مؤخر عثمانی مؤرخلر - که کیونس ده اولنله التحاق ایشدر (ص - ۱۱۹) - بوتشکیلاتنک برنجی مراد دورنده وقوعولدیغنی سویلیورلر . المزده بوخصوصه فوق العاده شایان اعتماد بر شاهد واردر . بو ذات Bartholomeus de jena ۱۴۳۳ تاریخنده یازیبور :

(۱) اوروج بک تاریخی ، ص ۲۲ عاشق پاشا زاده ، ص ۵ - تواریخ آل عثمان ، یازما .
(۱) مقاله نک عنوانی : (عثمانی امپراطورلغنک تشکیلی مسئله سی) ، مترجمی : کوبرلی زاده محمد جمال ، (تورکیات مجموعی) ، ۵ آغستوس ۱۹۲۵ .

موظف بولنان بر قادین ذکاسنی ، معلوماتی ایسته دیکی قادارانکشاف ایندیره من . فعالیتی - مشروع فعالیتی قصد ایدیورم - هر آن بر انکل قارشیننده بولنور . ایسته بونک ایچوندرکه او ، هرشیدن اول قادیخی حمایه ایدن بر تدبیر اولان طلاقه ، داها ممنونیتله مراجعت ایدر . طلاق قبول ایتمه یین جمعیتلرده قوجهلی قادینلرک اتخاره قوجه سز قادینلردن زیاده میل ایتمه سی و طلاقک تطبیق اولندیغنی جمعیتلرده ایسه بونک عکسی واقع اولماسی ایسته بونکله ایضاح اولنه بیلیر .

ذاتاً بو مشاهده لردن ارککلر ، کندیلرینه بک فائده لی نصیحتلر چیقاره بیلیرلر . ارککلک غرورمن بزه ازدواجده تعدد زوجاته اولان انسیاقنی فدا ایتمه یی ایچون الکی بویوک فدا کارلغک ارکک طرفندن کوسته . رلدیکنی ظن ایدیرر . حال بویکه ایی دوشونولجه ، تعدد زوجاتی قبول ایتمه یین ازدواجده الکی بویوک فدا کارلغی بلکه قادین کوسته رپور . زوجلر ، بونی بعضاً دوشونولیدر . ازدواجک ، زوجهلرینک فردیتنک انکشافنه بک انکل اولماسنه غیرت ایتمه لیدرلر . ارکک کبی قادینکده فکری احتیاجلری ، اکتساب معلومات احتیاجلری واردر . ارککلک اولنله حرمت ایتمه سی واونلرک تطمیننه چالیشماسی لازمدر . عائله آراسنده آ کلاشه مامازلغه سبب جوق دفعه لرا ارککلک ، زوجه سنی آنجق اوک اداره سیله موظف عد ایتمه سندن و اوکا آنجق بر ساحه ده حق تثبیت بخش ایتمه سندن نشأت ایشدر . بو موضوعی ، « تورک قادینلر بر الکی » نک نظر دقتنه عرض ایدرم . بو کنج وفعال جمعیت ، اونی فائده لی بر صورتده توسیع ایده بیلیر .

امید ایدرم که بو بر قاج مقاله ، اتخار مسئله سی حقنده اجتماعیاتک مدعاسنک نهدن عبارت اولدیغنی کوستریمکه کفایت ایده جکدر . اتخارلرک حد اجتماعیسنک ایضاحی آنجق اجتماعیاتک صلاحیتی داخلنده در . اتخارلرک نه ایچون پروستان جمعیتلرنده قاتولیک جمعیتلردن ، بکارلرده اولیلردن ، زوجه سندن آیرلش ارککلرده اولیلردن ، کرک ایی ، کرک فنا بحراندلر کچیرهن مملکتلرده ساکن مملکتلردن فضله اولدیغنی آنجق اجتماعیاتک ایضاح ایده بیلیر . فقط روحیاتکچیلرله طیبیلر کندی ساحه لری داخلنده بولنان بوتون فردی وقعه لری تحلیل ایتمکله بزه فوق العاده قیحتلی معلومات وریورلر ؛ ذاتاً بو تحلیل ، اجتماعیاتک صلاحیتی داخلنده دکلدر . عمومی سبیلرک بالخاصه هانکی فردلر اوزرنده اجرای تأثیر ایتمه یی ، هانکی مزاجلری داها زیاده قاورادیغنی ، الکی صیق تصادف اولنان اتخار تیبیلرینک هانکیلری اولدیغنی ، الخ . بزه طیبیلرله روحیاتکچیلر بیلدیره جکدر . بو صورتله اجتماعیاتکچیلرله روحیاتکچیلرک وطیبیلرک تشریک مساعی ایتمه سی سایه سنده حادثه نک ، عمومی اسباب اجتماعی سنندن تظاهرات فردیه سنه قادر داها ممنونیت بخش و داها تام بر صورتده ایضاحی قابل اوله بیله جکدر .

استانبولده کی اتخارلر حقنده یایدیم تدقیقاتک واونلردن چیقاردیم معنارک آ کلاشله بیله سی ایچون بو اوزون مقدمات ، نیجه ضروری ایدی . اتخارلر حقنده کی مساعیمی « حیات » ک کله جک نسخه سنده نشره باشلیه جنم .

استانبول دارالفنونق وغلطه سرای لیه سنده معلم ، فلدیه آغره ژه سی

ماتس برنفرسی

بر عطفه کچور بپور . یکی وضعیتی سایه سنده کندیسنی قبول ایدیردیکی بو اجتماعی زمهره ده ، بر یاناشمه کیدر . بردن بره زنکین اولمانک ، انسانی ، بردن بره فقیرلشک قادر اتخاره سوق ایتمه یی بالتجربه ثابتدر . فقط اقتصادی بحراندلردن باشقه بحراندلرده واردر ؛ مثلاً عائله بحراندلری ده ، اجتماعیات نقطه نظرندن ، هیچ شبهه سز دیکرلری قادر وخیمدر . طلاقلر منحنیسی ایله اتخارلر منحنیسی آراسنده اولدجه شایان دقت بر موازنت بولندیغنی جوقدن بری مشاهده اولنمشدر . مثلاً فرانسه ده ، قاریسنی پوشامش ارککلر اولیلردن ۴ الی ۵ دفعه فضله اتخار ایتمکده در . حال بویکه زوجه نک وفاتی ، هیچ ده بویله بر تأثیر اجرا ایتمور . بوحال ، روحیات نقطه نظرندن ، فوق العاده شایان حیرت کوزوکه بیلیر ؛ زیرا علی الاکثر طلاق زوج و زوجه نک آرزوسیه اجرا ایدلدیکی ، اونلری تخلیص ایتمه یی حالده زوج و زوجه دن برینک وفاتی اکثریا المی باعث اولور . بناء علیه بو حادثه نک سبیلرخی ، بالذات عائله مؤسسه سنک ماهیتنده آرمالیدر . فقط دیکر جهتدن طلاقک ، زوج و زوجه اوزرنده بر اقدینی تأثیرک بر اولمادیغنی مشاهده اولونیور . طلاقک تطبیق ایدلدیکی وصیق صیق تصادف اولندیغنی مملکتلرده طلاق ، قادینک اتخاره قارشنی اولان میلی آزالندیغنی حالده ارکک اوزرنده عکس تأثیر اجرا ایدیور . طلاقک ممنوع اولدیغنی ویا بک نادراً تطبیق اولندیغنی مملکتلرده ایسه بالعکس قوجهلی قادینلرک وضعیتی داها غیر مساعددر ، حتی اونلر قوجه سز قادینلردن داها جوق اتخار ایتمکده در . دینله بیلیرکه « ازدواج قادینی ، طلاقک تطبیق ایدلدیکی نسبتده اتخاردن قورومقده در » بو حادثه یی ناصل ایضاح ایتمه لی؟

دورقهایم بوخصوصه ، ازدواج حقنده بسله نیلن فکرلری بر آلت اوست ایدن فوق العاده عارفانه بر سبب کوسته رپور . ازدواج نه در ؟ ازدواج جنسلر آراسنده کی مناسبتلری ، زوج و زوجه نک احتیاص حیاتی نظام آلتنه آلان بر مؤسسه در . ازدواجده ، بالخاصه تعدد زوجاته جواز ویرمه یین ازدواجلرده ، سومک احتیاجلری صراحتله تعیین اولنمشدر . وظیفه لرینه حرمت ایتمک ایسته یین ارکک ، قاریسنه صادق قالمق محبوریننده در . بو محبوریت اونک سکوتی وموازنه سنی تأمین ایدر و بو صورتله اونی ، بکارلغه خاص اولان وانسانی اکثریا بدیبینی به ، بعضاً اتخاره سوق ایدن ودائماً سقوط خیاله منجر اولان تعقیبدن قورتاریر . ارکک ، ارککلک وظیفه سنی کورمک ایچون بویله جه اکثریا آرزولرینک تحدید ایدله سنه محتاجدر . بو صورتله طلاقک فضله تطبیق ایدلدیکی مملکتلرده ارکک ایچون ، طلاقک آز تطبیق ایدلدیکی مملکتلرده اولدیغنی قادر امنیت یوقدر .

قادین ایچون بومشله ، محسوس بر صورتده ده کیشیر . علی الاکثر قادینک آرزولری ، ارککلک کندن محدوددر . بک نادبر قاج مستثناحال خارج طوتیلورسه ، یالکز یاشایان قادین ذوق پشندن ارکک قادر قوشماز . بناء علیه ازدواجک تحدیداتی قادین ایچون اودرجه ده فائده لی دکلدر . بالعکس ازدواج قادین ایچون ، فردیتنک انکشافنه ، اکثریا بر مانع تشکیل ایدر . قوجه سی ، چوققولری اولان ، اونک اداره سیله